

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA IJTIMOY HIMOYANI KUCHAYTIRISH — BARQAROR JAMIYAT POYDEVORI

Kenjaboyev Abdusalim Erkaboyevich

TerDU prof. v.b.

Mirzaev.M

TerDU. p.f.f.b.d., (PhD)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17630488>

Annotatsiya. Ushbu maqolada ijtimoiy himoyaning xalq turmush darajasini yuksaltirishdagi oʻrni va uning amalga oshirilish jarayoni haqida fikr yuritiladi.

Kalit soʻzlar: ijtimoiy, maqsad, farovonlik, kam taʼminlanganlik, yuksalish, jamiyat.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль социальной защиты в повышении уровня жизни населения.

Ключевые слова: социальный, цель, благосостояние, малообеспеченность, повышение, образ жизни.

Annotation. This article discusses the role of social protection in improving the standard of living of the population.

Keywords: social, purpose, well-being, low-income, improvement, lifestyle.

Kirish

Mustaqillik qoʻlga kiritilgach, Oʻzbekistonda ijtimoiy ish professional faoliyat turi sifatida shakllandi va jamiyat hayotining barcha jabhalariga taʼsir koʻrsatadigan ijtimoiy hodisaga aylandi. Bu davr mamlakat tarixida haqiqiy oʻzgarishlar davri boʻlib, ijtimoiy siyosat va himoya tizimining qayta shakllanishi boshlandi. Ijtimoiy ish keng maʼnoda ijtimoiy yordamning oʻziga xos modeli boʻlsa, tor maʼnoda kishilarga ijtimoiy va shaxsiy qiyinchiliklarni yengishda koʻmak berishga qaratilgan faoliyatdir. Bu faoliyat Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida belgilangan fuqarolarning ijtimoiy-iqtisodiy huquqlaridan biri hisoblanadi.

Oʻzbekistonda aholining turmush darajasini oshirish, kambagʻallikni kamaytirish va ijtimoiy adolatni taʼminlash davlat siyosatining eng asosiy yoʻnalishlaridan biridir. Kambagʻallik masalasi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy, maʼnaviy va siyosiy barqarorlik bilan ham uzviy bogʻliqdir. Shu bois mamlakatimizda ushbu yoʻnalishda keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan soʻnggi yillarda aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish va kambagʻallikni qisqartirish borasida tub oʻzgarishlar amalga oshirildi. Jumladan, 2020-yil 26-martda qabul qilingan “Kambagʻallikni qisqartirish va bandlikni taʼminlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi Farmon ushbu yoʻnalishda muhim burilish yasadi. Ushbu hujjat asosida aholining bandligini taʼminlash, yangi ish oʻrinlari yaratish, kasb-hunarga oʻqitish, tadbirkorlikni rivojlantirish, ijtimoiy yordam tizimini kengaytirish kabi vazifalar belgilandi. 2021-yilda esa “Kambagʻallikni qisqartirish strategiyasi” tasdiqlandi. Unda aholining ehtiyojmand qatlamlarini manzilli qoʻllab-quvvatlash, “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari” orqali muhtojlarni aniq belgilab olish, ularga moddiy va maʼnaviy yordam koʻrsatishning yangi tizimi joriy etildi. Shu bilan birga, mikrokreditlar va subsidiyalar orqali oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish ham koʻzda tutilgan. Bu kabi islohotlar kambagʻallikka qarshi kurashishda samarali natija berdi.

Yangi Oʻzbekiston taraqqiyot strategiyasi (2022–2026-yillar)da ham kambagʻallikni qisqartirish asosiy ustuvor yoʻnalishlardan biri sifatida qayd etilgan.

Unda aholining daromadini oshirish, qishloq joylarda infratuzilmani rivojlantirish, yoshlarni kasb-hunarga o'rgatish, ayollarni tadbirkorlikka keng jalb qilish choralari belgilandi.

Surxondaryo viloyati tajribasi.

Kambag'allikka qarshi kurashish borasida Surxondaryo viloyatida amalga oshirilgan ishlarga to'xtaladigan bo'lsak, Termiz shahrida tashkil etilgan "Yoshlar mehnat guzari" loyihasi yoshlarni ish bilan ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etdi. Bu yerda IT markaz, xorijiy til kurslari, kichik biznes va savdo maskanlari tashkil etilib, ko'plab yoshlar kasb-hunar egallash imkoniyatiga ega bo'ldi. 2024-yilgi statistik ma'lumotlarga ko'ra, Surxondaryo viloyatida minglab yoshlar bandlikka jalb etildi. Ayrimlariga doimiy ish o'rinlari yaratildi, boshqalari kasb-hunarga o'qitildi, subsidiyalar asosida mehnat qurollari taqdim etildi, ayrim yoshlar esa tadbirkorlik uchun imtiyozli kredit oldilar. Bundan tashqari, 6000 gektar yer maydoni migratsiyadan qaytgan yoshlar uchun ajratildi, 5000 gektardan ortiq yer esa elektron auksion orqali yoshlar tomonidan o'zlashtirildi. Mahallalarda issiqxonalar tashkil etilib, aholining tomorqadan samarali foydalanishiga keng imkoniyat yaratildi. Issiqxonalarda sabzavot yetishtirish orqali nafaqat oziq-ovqat xavfsizligi ta'minlandi, balki oilaviy daromad manbalari ham kengaydi. "Yoshlar kelajagimiz" jamg'armasi orqali ajratilgan kreditlar natijasida ko'plab tadbirkorlik loyihalari amalga oshirildi.

Yoshlarning turmush tarziga ijobiy ta'sir.

Surxondaryoda amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar natijasida yoshlarning daromadi oshdi, turmush tarzi yaxshilandi va ijtimoiy faolligi kuchaydi. Kasbiy ko'nikmalarni egallash, innovatsion loyihalarda qatnashish, ijtimoiy hayotda faol bo'lish – bularning barchasi yoshlarning raqobatbardoshligini oshirmoqda. Shu bilan birga, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar orqali yoshlar vatanparvarlik va huquqiy bilimlarini yanada mustahkamlashmoqda.

O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish davlat siyosatining eng muhim ustuvor yo'nalishiga aylangan. Prezident farmon va qarorlari asosida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida aholining turmush darajasi yaxshilanmoqda, ijtimoiy adolat mustahkamlanmoqda.

Surxondaryo viloyati misolida olib borilgan chora-tadbirlar boshqa hududlarda ham tatbiq qilinsa, mamlakat miqyosida kambag'allikni sezilarli darajada kamaytirish mumkin bo'ladi.

Ijtimoiy himoya xalq farovonligini ta'minlashning eng muhim omillaridan biridir.

Mustaqillik qo'lga kiritilgach, O'zbekistonda ijtimoiy ish professional faoliyat turi sifatida shakllanib, jamiyat hayotining barcha jabhalarida o'z o'rnini topdi. Ijtimoiy himoya tizimining qayta shakllanishi mamlakatda ro'y berayotgan siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy islohotlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, uning mazmuni keng qamrovli va serqirradir. Ijtimoiy himoya keng ma'noda mamlakat aholisini ijtimoiy va moddiy muhofaza qilinishini ta'minlaydigan huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy chora-tadbirlar majmuini anglatadi. Tor ma'noda esa, bu – yoshi, salomatligi yoki ijtimoiy ahvoli tufayli yordamga muhtoj bo'lgan fuqarolarga davlat va jamiyat tomonidan ko'rsatiladigan g'amxo'rlikdir. Ijtimoiy himoyaning asosiy maqsadi aholining farovonligini yuksaltirish, turmush darajasini doimiy ravishda yaxshilab borish, ta'lim va madaniyat sohalaridagi tafovutlarni kamaytirish, jamiyatda inson sha'ni va qadr-qimmatiga mos turmush tarzini shakllantirishdan iboratdir.

Bugungi kunda ijtimoiy himoya sohasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Ish haqi, pensiya, stipendiya va nafaqalar miqdori muntazam oshirib borilmoqda, aholining ehtiyojmand qatlamlari uchun manzilli yordam tizimi yo'lga qo'yilgan.

2024-yilda kambag'allik darajasi 11 foizdan 8,9 foizga tushirildi, 7 mingdan ortiq fuqaro qashshoqlikdan chiqarildi.

Umumiy ishsizlik darajasi 5 foiz atrofida saqlanib turibdi. Yoshlar ishsizligini kamaytirish uchun 126 trillion so'mlik dastur amalga oshirilmoqda. Shuningdek, "Yoshlar banki", kasb-hunar va til o'rgatish markazlari orqali yoshlarni ish bilan ta'minlash bo'yicha tizimli ishlar olib borilmoqda. 2025-yil 17-sentabrda Namanganda "Qashshoqlikdan farovonlikka" xalqaro forumi bo'lib o'tdi. Forumda kambag'allikni qisqa muddatda sezilarli darajada kamaytirish va uzoq muddatda butunlay bartaraf etish, yangi ish o'rinlarini yaratish, yoshlar, xotin-qizlar va nogironligi bo'lgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash masalalari muhokama qilindi. Prezident Sh.M. Mirziyoyev o'z nutqida mamlakatda kambag'allik darajasi qisqarayotganini alohida ta'kidladi. 2025-yil 24-sentabrda BMT Bosh Assambleyasining 80-sessiyasida Prezidentimiz "O'zbekistonda kambag'allikdan farovonlik sari" mavzusida nutq so'zladi. Nutqda so'nggi yillarda kambag'allik darajasi 35 foizdan 6,6 foizgacha qisqartirilgani, maktabgacha ta'lim qamrovi 27 foizdan 78 foizga oshgani, yoshlarning oliy ta'limga qamrovi esa 9 foizdan 42 foizgacha ko'tarilgani qayd etildi. Shuningdek, ta'lim va sog'liqni saqlashni rivojlantirish, kichik biznes va innovatsion sanoatni qo'llab-quvvatlash, "yashil" iqtisodiyotga o'tish, gender siyosati va ijtimoiy himoyani mustahkamlash asosiy yo'nalishlar sifatida belgilab berildi.

Kelgusida amalga oshirilishi rejalashtirilgan chora-tadbirlar orasida o'qituvchilar maqomini oshirish, ilm-fan va texnologiyalarni ta'lim sohasiga keng joriy etish, bolalar saratoni va boshqa og'ir kasalliklarga qarshi xalqaro tashabbuslar, innovatsion sanoatni rivojlantirish va millionlab yangi ish o'rinlarini yaratish, Orolbo'yi hududida 2 million gektar maydonda yashil ekinlar barpo etish, suv resurslarini tejash, "Osiyo xotin-qizlar forumi"ni muntazam platformaga aylantirish, mintaqaviy investitsiya jamg'armalari tashkil etish va xalqaro diplomatik hamkorlikni kuchaytirish bor. Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu keng qamrovli va ambitsiyali rejalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi moliyaviy resurslarni to'g'ri boshqarish, xalqaro sarmoyalar va hamkorlikni kengaytirish, hududlararo tafovutlarni kamaytirish, monitoring va nazorat tizimini kuchaytirish kabi omillarga bevosita bog'liqdir.

Umuman olganda, O'zbekistonda ijtimoiy himoya sohasida olib borilayotgan islohotlar mamlakat taraqqiyoti va xalq farovonligini ta'minlashda muhim o'rin tutmoqda. Kambag'allikni qisqartirish, yoshlar va ijtimoiy zaif guruhlarni qo'llab-quvvatlash, ta'lim va sog'liqni saqlashni rivojlantirish, "yashil" iqtisodiyot va barqarorlikni ta'minlash – bularning barchasi O'zbekistonning kelajakda farovon jamiyat sifatida rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning "O'zbekiston 2030 strategiyasi" to'g'risidagi farmoni, 11-sentabr 2023-yil.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ish haqi, pensiyalar, stipendiyalar va nafaqalar miqdorini oshirish to'g'risida"gi farmoni, 3-iyun 2025-yil.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2024–2026 yillarda ijtimoiy va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
5. Mirziyoyev Sh.M. "Qashshoqlikdan farovonlikka" xalqaro forumidagi nutq. Namangan, 17-sentabr 2025-yil.

6. Mirziyoyev Sh.M. BMT Bosh Assambleyasi 80-sessiyasida soʻzlagan nutqi. Nyu-York, 24-sentabr 2025-yil.
7. Oʻzbekiston Respublikasi Davlat statistika qoʻmitasi maʼlumotlari. – Toshkent, 2024–2025.
8. Karimov, U. va boshq. Oʻzbekistonda ijtimoiy siyosat va himoya tizimi. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2022.
9. World Bank. Social Protection and Jobs in Uzbekistan: Progress and Challenges. – Washington, 2024.
10. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 26-martdagi “Kambagʻallikni qisqartirish va bandlikni taʼminlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi Farmoni.
11. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yilda tasdiqlangan “Kambagʻallikni qisqartirish strategiyasi”.
12. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga moʻljallangan “Yangi Oʻzbekiston taraqqiyot strategiyasi” toʻgʻrisidagi Farmoni.
13. Sh. Mirziyoyev. “Yangi Oʻzbekiston taraqqiyot strategiyasi” asari. Toshkent, 2022
14. www.lex.uz – Oʻzbekiston Respublikasi qonun hujjatlari milliy bazasi.
15. www.surxondaryo.uz – Surxondaryo viloyati hokimligi rasmiy veb-sayti.
16. www.sariosiyo.uz – Surxondaryo viloyati ijtimoiy-iqtisodiy yangiliklari.